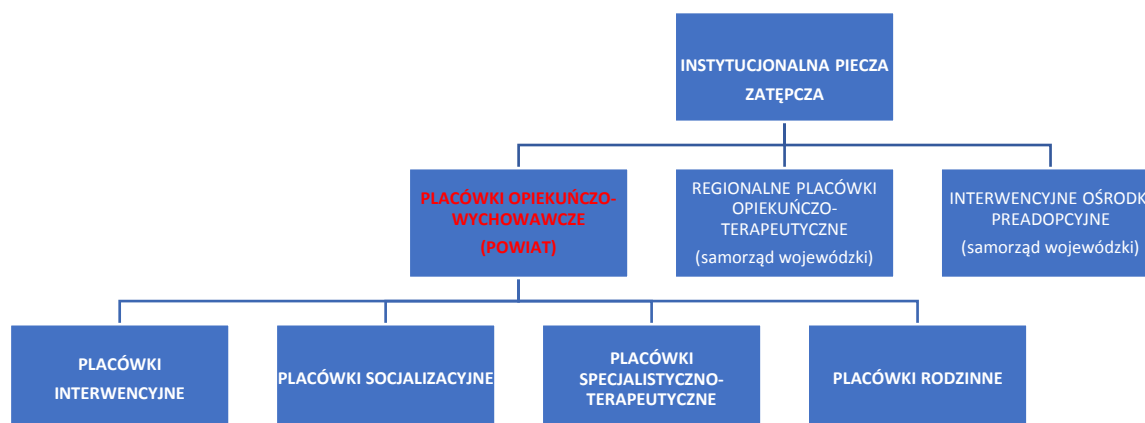

21. STANDARYZACJA W PLACÓWKACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH

Placówka opiekuńczo-wychowawcza (Institution of care for children and young) – świadczy opiekę w dziedzinie i czasie trwania dostosowanym do sytuacji prawnej, rodzinnej, psychologicznej, zdrowotnej i materialnej dziecka. Ma na celu tworzenie warunków właściwych dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza jest jedną z form instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Schemat struktury instytucjonalnej pieczy zastępczej

Organizacja placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym organizacja pracy placówki, zatrudnienie kadry, dokumentacja oraz współpraca z innymi służbami

Podstawa prawna

Placówki opiekuńczo-wychowawcze działają przede wszystkim w oparciu:

Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*

(Dz.U.2017, poz .697)

Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 292 , poz. 1720),

Ustawa z dnia 5 września 2016 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 1583)
oraz szeregu przepisów szczegółowych

Z mocy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2017.0.697)

Placówka opiekuńczo-wychowawcza:

- 1) zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- 2) realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- 3) umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej;
- 4) podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny;
- 5) zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- 6) obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi;
- 7) zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych¹.

Typy placówek opiekuńczo-wychowawczych:

- 1) socjalizacyjne;
- 2) interwencyjne;
- 3) specjalistyczno-terapeutyczne;
- 4) rodzinne.

Typ placówki opiekuńczo-wychowawczej określa jej regulamin. Na podst. Art. 93 ust. 1 pkt 1-3. cyt. ustawy placówka opiekuńczo-wychowawcza może łączyć zadania ww. typów placówek.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego (art.102 ww. ustawy):

- 1) wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się,
- 2) umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu,
- 3) współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny.

¹ Art. 93, ust. 1, pkt. 4. Dz.U.2017, poz. 697. Ustawa z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Placówka ta zapewnia dzieciom częściowo lub całkowicie pozbawionym opieki rodziców całodobową opiekę i wychowanie w warunkach zbliżonych do domu rodzinnego oraz opiekę, do czasu powrotu dziecka do rodziny, umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej lub jego usamodzielnienia.

Placówki typu interwencyjnego (art.103 ww. ustawy) – zapewniają dziecku pozbawionemu częściowo lub całkowicie opieki rodziców znajdującemu się w sytuacji kryzysowej (w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki), zapewnia:

- 1) doraźną, całodobową opiekę;
- 2) kształcenie dostosowane do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- 3) opiekę i wychowanie do czasu powrotu do rodziny lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, placówce rodzinnej albo placówce socjalizacyjnej.

Do placówki interwencyjnej, niezależnie od miejsca zamieszkania, **przyjmuje się dziecko:**

- 1) na podstawie orzeczenia sądu;
- 2) w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
- 3) na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej lub umieszcza się dziecko w trybie art. 12a *umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej* ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Do placówki interwencyjnej może być przyjęte dziecko w trakcie samowolnego pobytu poza:

- 1) zakładem poprawczym, schroniskiem dla nieletnich, młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, aresztem śledczym, zakładem karnym;
- 2) podmiotem leczniczym niebędącym przedsiębiorcą lub domem pomocy społecznej, jeżeli pobyt w tych instytucjach został orzeczony w trybie określonym w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Pobyt dziecka w placówce nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. W uzasadnionych przypadkach okres ten może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego o:

- 1) powrót dziecka do rodziny;
- 2) przysposobienie;
- 3) umieszczenie w pieczy zastępczej.

Dziecko poniżej 10. roku życia, przyjęte do placówki, zostaje niezwłocznie przeniesione do jednej z rodzinnych form pieczy zastępczej. O przyjęciu dziecka dyrektor placówki informuje niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin, sąd, powiatowe centrum pomocy rodzinie oraz ośrodek pomocy społecznej.

Dodatkowo w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego **może zostać wyodrębniona część organizacyjna dysponująca bazą noclegową i zapewniająca opiekę wychowawczą, czynna przez całą dobę, wykorzystywana w sytuacjach kryzysowych**, kiedy dziecko ze względów rodzinnych musi czasowo zamieszkać poza swoją rodziną za zgodą rodziców lub opiekunów prawnych albo kiedy rodzina musi czasowo uzyskać schronienie².

Szczegółowe warunki ponoszenia opłaty za pobyt w wyodrębnionej części organizacyjnej placówki określa rada powiatu, w drodze uchwały.

Placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego (art.105 ww. ustawy) – sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach:

- legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności;
- wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii,
- wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych;

Placówka zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne. Obok realizacji funkcji opiekuńczej, przygotowują programy psychokorekcyjne i psychoprofilaktyczne.

Organizacja pracy placówki opiekuńczo-wychowawczej

Praca z dzieckiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest prowadzona zgodnie z planem pomocy dziecku, sporządzonym i realizowanym przez wychowawcę we współpracy z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną³.

Pracę indywidualną bądź grupową z dzieckiem organizuje wychowawca, który realizuje zadania wynikające z planu pomocy dziecku oraz pozostaje w stałym kontakcie z rodziną.

² Art. 104. Dz.U.2017, poz. 697.

³ Art. 100. Dz.U.2017, poz. 697.

Dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej zgłasza informacje o przebywających w tej placówce dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną do ośrodków adopcyjnych, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających.

Za właściwą organizację pracy wychowawczej w placówce opiekuńczo-wychowawczej odpowiada dyrektor.

Organizując pracę wychowawczą, **dyrektor bierze pod uwagę konieczność:**

- zapewnienia dziecku poczucia bezpieczeństwa;
- prowadzenia przez wychowawców indywidualnej pracy z dzieckiem oraz pracy z grupą dzieci;
- opracowywania przez wychowawców planu pomocy dziecku oraz prowadzenia karty pobytu dziecka;
- udziału wychowawców w pracach zespołu do spraw okresowej oceny dziecka;
- współpracy wychowawców z rodziną dziecka, z osobami biorącymi udział w procesie wychowawczym dziecka, z sądem oraz innymi instytucjami.

Niezwłocznie po przyjęciu dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej sporządza się **diagnozę psychofizyczną dziecka**. Diagnozę sporządza psycholog lub pedagog.

W diagnozie uwzględnia się analizę:

- a) mocnych stron dziecka i jego potrzeb w zakresie opiekuńczym, rozwojowym, emocjonalnym oraz społecznym;
- b) przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój dziecka;
- c) relacji dziecka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla dziecka;
- d) rozwoju dziecka.

Diagnoza zawiera, odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń dziecka, wskazania dotyczące:

- a) dalszej pracy pedagogicznej z dzieckiem;
- b) programu terapeutycznego;
- c) pracy z rodziną dziecka;
- d) pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka;
- e) przygotowania dziecka do usamodzielnienia.

Na podstawie sporządzonej diagnozy wychowawca we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną dziecka, opracowuje **plan pomocy dziecku**, stosowny do okoliczności, rozwoju psychicznego i fizycznego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka, uwzględnia się zdanie dziecka. **W planie pomocy dziecku:**

- 1) określa się cele i działania krótkoterminowe i długoterminowe, uwzględniając w szczególności wiek dziecka, jego możliwości psychofizyczne, sytuację rodzinną i przebieg procesu przygotowania dziecka do usamodzielnienia;
- 2) wyznacza się cel pracy z dzieckiem, uwzględniający powrót dziecka do rodziny, umieszczenie dziecka w rodzinie przysposabiającej, umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub przygotowanie dziecka do usamodzielnienia.

Plan pomocy dziecku opracowywany jest na podstawie:

- 1) diagnozy;
- 2) dokumentacji;
- 3) analizy:
 - a) procesu zmian rozwoju psychicznego i fizycznego dziecka w czasie jego pobytu w placówce opiekuńczo-wychowawczej
 - b) potrzeb dziecka w sferze opiekuńczej, rozwojowej, emocjonalnej, więzi z rodziną, relacji społecznych i funkcjonowania w grupie i środowisku rówieśniczym i szkolnym,
 - c) środowiska, z którego dziecko pochodzi
 - d) rozwoju edukacyjnego dziecka,
 - e) wpływu sytuacji kryzysowej w rodzinie na rozwój dziecka i jego funkcjonowanie w placówce opiekuńczo-wychowawczej, a także poza tymi placówkami;
- 4) oceny efektów pracy z rodziną dziecka prowadzonej przez asystenta rodziny.

Plan pomocy dziecku jest modyfikowany w zależności od zmieniającej się sytuacji dziecka lub jego rodziny, nie rzadziej niż co pół roku.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej, z wyłączeniem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, a) wychowawca kieruje procesem wychowawczym nie więcej niż 5 dzieci, b) w czasie zajęć opiekuńczych i wychowawczych pod opieką 1 wychowawcy może przebywać nie więcej niż 14 dzieci; c) w czasie zajęć prowadzonych przez pedagoga, psychologa albo osobę prowadzącą terapię, pod ich opieką może przebywać nie więcej niż 6 dzieci.

Zatrudnienie kadry

Dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej, z wyłączeniem sytuacji (art. 97 ust. 2. Dz.U.2017, poz. 697), może pełnić równocześnie funkcję wychowawcy.

Powiat lub podmiot prowadzący **placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu rodzinnego**, na wniosek dyrektora tej placówki, zatrudnia w placówce:

- co najmniej jedną osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich – w przypadku gdy w placówce przebywa więcej niż 4 dzieci;
- co najmniej dwie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich – w przypadku gdy w placówce przebywa więcej niż 8 dzieci.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego można zatrudnić tylko osobę wskazaną przez dyrektora. Może to być osoba z nim spokrewniona, spowinowacona lub jego małżonek. Przy zapewnianiu opieki lub wychowania nad dzieckiem przebywającym w placówce opiekuńczo-wychowawczej oraz wykonywaniu innych czynności związanych z realizacją zadań tej placówki **można korzystać z pomocy wolontariuszy.**

Kwalifikacje osoby pracującej z dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej reguluje przepis art. 98, Dz.U.2017, poz. 697. Osobą pracującą z dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej może być osoba posiadająca następujące kwalifikacje:

1) w przypadku wychowawcy – wykształcenie wyższe:

- a) na kierunku pedagogika, pedagogika specjalna, psychologia, praca socjalna, nauki o rodzinie lub na innym kierunku, którego program obejmuje resocjalizację, pracę socjalną, pedagogikę opiekuńczo-wychowawczą, albo
- b) na dowolnym kierunku, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, nauk o rodzinie lub resocjalizacji;

2) w przypadku pedagoga – tytuł zawodowy magistra na kierunku pedagogika albo pedagogika specjalna;

3) w przypadku psychologa – prawo wykonywania zawodu psychologa w rozumieniu ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów;

4) w przypadku osoby prowadzącej terapię – udokumentowane przygotowanie do prowadzenia terapii o profilu potrzebnym w pracy z dzieckiem i rodziną;

5) w przypadku opiekuna dziecięcego – ukończoną szkołę przygotowującą do pracy w zawodzie opiekuna dziecięcego lub pielęgniarce albo studia pedagogiczne;

6) w przypadku pracownika socjalnego – wykształcenie wyższe uprawniające do wykonywania zawodu.

Powyższych zapisów **nie stosuje się do wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego posiadającego wykształcenie średnie i pozytywną opinię organizatora rodzinnej pieczy zastępczej dotyczącą predyspozycji do pełnienia funkcji wychowawcy.**

W placówce opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi może pracować osoba, która:

- 1) nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie jest jej zawieszona ani ograniczona;
- 2) wypełnia obowiązek alimentacyjny - w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do niej wynika z tytułu egzekucyjnego;
- 3) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 4) jest zdolna do pracy w placówce opiekuńczo-wychowawczej, co zostało potwierdzone zaświadczeniem lekarskim o braku przeciwwskazań do tej pracy.

Typowe zadania i obowiązki wychowawcy placówki opiekuńczo-wychowawczej

Wychowawca w placówce opiekuńczo-wychowawczej to osoba sprawująca całodobową opiekę nad dziećmi oraz młodzieżą przybywającą w placówce. Wychowawca wypełnia zadania zawarte w indywidualnym planie pracy. Są to następujące zadania:

- poznanie potrzeb dziecka;
- wykonywanie czynności zgodnie z potrzebami podopiecznych;
- zapewnienie opieki wychowankom;
- wychowywanie dzieci;
- kształtowanie zasad, wartości u podopiecznych;
- stworzenie domowej atmosfery w placówce;
- czynności pielęgnacyjne;
- podawanie posiłków;
- odprowadzanie dzieci do szkoły oraz odbieranie ich;
- pomoc w odrabianiu lekcji;
- organizacja czasu wolnego w placówce;
- współdziałanie z rodziną wychowanka;
- kontakt z nauczycielami podopiecznych;
- przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia;
- opracowanie indywidualnego planu pracy;
- prowadzenie karty pobytu dziecka.⁴

⁴ *Pedagogika opiekuńcza. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, pod red. E. Jundziłł i R. Pawłowskiej, Gdańsk Wydawnictwo Harmonia, 2008.

Dokumentacja placówki opiekuńczo-wychowawczej

Przy kierowaniu dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej przekazuje się dostępną dokumentację dotyczącą dziecka, a w szczególności:

- 1) odpis aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub półsierot również odpis aktu zgonu zmarłego rodzica;
- 2) orzeczenie sądu o umieszczeniu dziecka w placówce albo wnioski rodziców, dziecka lub osoby trzeciej o umieszczenie dziecka w placówce;
- 3) dokumentację o stanie zdrowia dziecka, w tym kartę szczepień;
- 4) dokumenty szkolne, w szczególności świadectwa szkolne;
- 5) informację o prowadzonej pracy z rodziną dziecka i jej rezultatach⁵.

Dokumentację dyrektorowi placówki opiekuńczo-wychowawczej przekazuje odpowiednio powiat, który kieruje dziecko do instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Dokumentacja dotycząca dziecka

W placówce opiekuńczo-wychowawczej, z wyłączeniem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, oraz w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej dla każdego dziecka prowadzi się:

1) plan pomocy dziecku;

2) kartę pobytu dziecka, która zawiera w szczególności:

- a) opis relacji dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi dziecku,
- b) opis funkcjonowania społecznego dziecka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki,
- c) informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której dziecko uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej,
- d) opis rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem stanu emocjonalnego i samodzielności dziecka,
- e) informacje o stanie zdrowia dziecka, w tym stanie zdrowia psychicznego,
- f) informacje o lekach podawanych dziecku,
- g) informacje o pobytach dziecka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym,
- h) informacje o szczególnych potrzebach dziecka i znaczących dla dziecka wydarzeniach,

⁵ Rozporządzenie MPIPS z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej, (Dz.U. 2011 nr 292 poz. 1720)

- i) opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z asystentem rodziny;

3) kartę udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile dziecko tego wymaga;

4) arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego dla każdego dziecka prowadzi się

1) plan pomocy dziecku oraz

2) kartę pobytu dziecka, która zawiera informacje o:

- znaczących dla dziecka wydarzeniach,
- postępach w nauce szkolnej,
- stanie zdrowia dziecka oraz
- ocenę aktualnej sytuacji dziecka.

Kartę pobytu dziecka uzupełnia się nie rzadziej niż co:

- 2 tygodnie – w przypadku dziecka umieszczonego w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego
- co miesiąc – w przypadku dziecka umieszczonego w pozostałych formach instytucjonalnej pieczy zastępczej.
-

W placówce opiekuńczo-wychowawczej prowadzi się ewidencję dzieci, która zawiera następujące informacje:

- imię i nazwisko dziecka;
- datę i miejsce urodzenia dziecka;
- adres ostatniego miejsca zamieszkania dziecka;
- aktualny adres zamieszkania rodziców dziecka lub jego opiekunów prawnych.

Ważne: Całodobowy pobyt dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej powinien mieć charakter przejściowy – do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej.

Współpraca placówek opiekuńczo- wychowawczych z innymi służbami

Placówka opiekuńczo-wychowawcza współpracuje, w zakresie wykonywanych zadań:

- z sądem,
- powiatowym centrum pomocy rodzinie,
- rodziną dziecka,
- asystentem rodziny,
- organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej

- z innymi osobami i instytucjami, które podejmują się wspierania działań wychowawczych placówki opiekuńczo-wychowawczej, w szczególności w zakresie przygotowania dziecka do samodzielnego życia, jeżeli osoby te uzyskają akceptację dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej oraz pozytywną opinię organizatora rodzinnej pieczy zastępczej⁶.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczej działają zespoły do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka, który dokonują oceny sytuacji umieszczonego dziecka w placówce w miarę potrzeb nie rzadziej niż co pół roku, a w przypadku dziecka w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej niż co 3 miesiące.

Standardy usług świadczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Dziecku umieszczonemu w placówce opiekuńczo-wychowawczej zapewnia się:

- 1) wyżywienie dostosowane do jego potrzeb rozwojowych, kulturowych, religijnych oraz stanu zdrowia;
- 2) dostęp do opieki zdrowotnej;
- 3) zaopatrzenie w produkty lecznicze;
- 4) zaopatrzenie w środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyroby medyczne wraz z pokryciem udziału środków własnych dziecka — do wysokości limitu przewidzianego w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- 5) dostęp do zajęć wychowawczych, kompensacyjnych, a także terapeutycznych i rewalidacyjnych, o ile takie są wskazane dla dziecka;
- 6) wyposażenie w:
 - a) odzież, obuwie, bieliznę i inne przedmioty osobistego użytku, stosownie do wieku i indywidualnych potrzeb,
 - b) zabawki odpowiednie do wieku rozwojowego,
 - c) środki higieny osobistej;
- 7) zaopatrzenie w podręczniki, pomoce i przybory szkolne;
- 8) kwotę pieniężną do własnego dysponowania przez dzieci od 5 roku życia, której wysokość, nie niższą niż 1% i nie wyższą niż 8% kwoty odpowiadającej kwocie, o której mowa w art. 80 ust. 1 pkt 2 ustawy (Dz.U.2017, poz. 697), ustala co miesiąc dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej;

⁶ Art. 96. Dz.U.2017, poz. 697.

- 9) dostęp przez całą dobę do podstawowych produktów żywnościowych oraz napojów;
- 10) dostęp do nauki, która w zależności od potrzeb dzieci odbywa się:
 - a) w szkołach poza placówką opiekuńczo-wychowawczą
 - b) w systemie nauczania indywidualnego;
- 11) pomoc w nauce, w szczególności przy odrabianiu zadań domowych oraz w miarę potrzeby przez udział w zajęciach wyrównawczych;
- 12) uczestnictwo, w miarę możliwości, w zajęciach pozalekcyjnych i rekreacyjno-sportowych;
- 13) opłatę za pobyt w bursie lub internacie, jeżeli dziecko uczy się poza miejscowością, w której znajduje się placówka opiekuńczo-wychowawcza
- 14) pokrycie kosztów przejazdu do i z miejsca uzasadnionego pobytu poza placówką opiekuńczo-wychowawczą.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dzieciom:

- 1) **pokoje mieszkalne** nie większe niż 5-osobowe, właściwie oświetlone, o powierzchni zapewniającej przechowywanie rzeczy osobistych i swobodne korzystanie z wyposażenia;
- 2) **łazienki** z miejscem do prania i suszenia rzeczy osobistych i toalety, w ilości umożliwiającej korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność i zgodność z zasadami higieny;
- 3) **miejsce do nauki**;
- 4) **miejsce do przygotowywania posiłków**, zapewniające odpowiednie warunki do przechowywania i obróbki żywności;
- 5) **wspólną przestrzeń mieszkalną**, w której można spożywać posiłki, stanowiącą miejsce spotkań i wypoczynku.

Respektowanie praw dziecka w placówce w kontekście zaleceń Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Rzecznika Praw Dziecka

Zalecenia stanowią, rekomendowane z punktu widzenia respektowania praw dziecka, zasady organizowania pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w zakresie opieki i wychowania. Zawierają wskazówki dla osób organizujących i sprawujących opiekę nad dziećmi m.in. w zakresie prawa do wychowania w rodzinie, prawa do stabilnego środowiska wychowawczego, prawa do nauki i wypoczynku, prawa do pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia, czy prawa do życia bez przemocy.

Zalecenia przypominają m.in., że podmioty wykonujące pieczę zastępczą powinny uwzględniać zdanie dziecka w sprawach jego dotyczących, a istotą funkcjonowania placówki jest w szczególności realizowanie prawa dziecka do powrotu do rodziny i przygotowanie do samodzielnego życia.

Zalecenia dotyczących pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

1. Podmiot wykonujący instytucjonalną pieczę zastępczą w ramach placówki opiekuńczo-wychowawczej, dba o realizację podmiotowości dziecka umieszczonego w placówce, z **poszanowaniem jego godności i praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka, Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawach, a w swoich działaniach kieruje się przede wszystkim dobrem małoletniego.**
2. Podmiot wykonujący instytucjonalną pieczę zastępczą w ramach placówki opiekuńczo-wychowawczej, **uwzględnia zdanie dziecka w sprawach jego dotyczących.**
3. Istotą funkcjonowania placówki opiekuńczo-wychowawczej jest w szczególności **realizowanie prawa dziecka do:**
 - powrotu do rodziny;
 - utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
 - zapewnienia stabilnego środowiska wychowawczego zgodnie z indywidualnymi potrzebami dziecka i przygotowanie do samodzielnego życia.
4. Placówka jest **otwarta na kontakty z rodziną, osobami ważnymi dla dziecka, środowiskiem lokalnym, organizacjami i innymi instytucjami. Może także współpracować z wolontariuszami.**
5. **Placówka ma charakter domowy.**

Zalecenia w VIII częściach określały prawa dziecka do:

- wychowania w rodzinie i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny
- stabilnego środowiska wychowawczego oraz zaspokajania potrzeb rozwojowych
- nauki i wypoczynku
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia
- życia bez przemocy
- informacji i wyrażania opinii

- poszanowania tożsamości kulturowej i religijnej⁷.

Prawa są przedmiotem deklaracji międzynarodowych. **W Polsce Konstytucja RP, Konwencja o Prawach Dziecka oraz Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka stanowią najważniejsze odnoszące się do dziecka stanowione akty prawne.** Na katalog praw przyznanych dziecku składają się prawa cywilne, socjalne, kulturalne i polityczne (dla starszych dzieci). Nie przyznano dzieciom praw ekonomicznych pozostawiając je pod prawną opieką dorosłych.

Każde dziecko umieszczone w jakiegokolwiek placówce ma takie same prawa konstytucyjne jak inne dzieci. Sposób korzystania z praw oraz możliwość ich ograniczania są uzależnione od rodzaju instytucji oraz powodu umieszczenia dziecka w placówce. **Realizacja celów, dla których umieszcza się dzieci w placówkach, wymaga zapisania – obok praw konstytucyjnych – praw specyficznych, wynikających ze specyfiki i typu placówki. Prawa, które w placówkach różnego rodzaju nabierają określone treści to:**

- prawo do opieki i ochrony;
- prawo do poszanowania godności i nietykalności osobistej;
- prawo do ochrony więzi rodzinnych;
- prawo do edukacji;
- prawo do ochrony zdrowia;
- prawo do odpowiedniego standardu życia;
- prawo do swobody myśli, słowa, światopoglądu i religii, w tym do jej praktykowania;
- prawo do uczestnictwa z życiu placówki;
- prawo do poszanowania prywatności;
- prawo do odwołania się od decyzji dotyczących wychowanka;
- prawo do znajomości swoich praw.

Wychowankom służą różnego rodzaju środki prawne umożliwiające obronę swoich praw. Nie muszą oni być bezbronni w sytuacji, gdy prawa ich są naruszane przez personel placówki, współwychowanków lub inne osoby czy instytucje. Poza skargami, prośbami i wnioskami mogą oni korzystać z ochrony cywilnoprawnej lub prawnokarnej, kierując sprawę nawet na drogę sądową.⁸

⁷ Zalecenia dotyczących pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, MPiPS, RPD, 26 Warszawa 2015

http://fdir.pl/images/docs/zalecenia_dotyczące_pobytu_dzieci_w_placowkach_opiekunczo_wychowawczych.pdf

⁸ K. Socha-Kołodziej, *Przestrzeganie praw dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w woj. częstochowskim*, [w:] *Prawa dziecka – deklaracje i rzeczywistość*, red. J. Bińczycka, Warszawa 1999.

Wdrażając prawo Unii Europejskiej, instytucje UE i jej państwa członkowskie są związane Kartą Praw podstawowych Unii Europejskiej. Oznacza to, że całość finansowania z UE powinna być wykorzystywana do ochrony i wspierania praw podstawowych, takich jak:

- szacunek dla godności ludzkiej,
- prawo do bycia traktowanym po ludzku,
- prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego,
- prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego,
- prawo do nauki, prawo do podejmowania pracy,
- prawo do zdrowia, równości⁹

Ponadto w Karcie Praw podstawowych Unii Europejskiej wyraźnie uznano prawa osób najczęściej obejmowanych opieką instytucjonalną:

- prawo dzieci do takiej opieki i ochrony, jaka jest konieczna dla ich dobra(art. 24),
- prawo osób w podeszłym do godnego, należytego życia(art.25) oraz
- prawo osób niepełnosprawnych do udziału w życiu społeczności (art.26).

Deinstytucjonalizacja placówek opiekuńczo-wychowawczych

Deinstytucjonalizacja określa „proces rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności (również profilaktycznych), które mają wyeliminować konieczność opieki instytucjonalnej”. Natomiast zgodnie z definicją przyjętą przez UNICEF deinstytucjonalizacja to „całość procesu planowania transformacji i zmniejszania rozmiaru zakładów stacjonarnych lub ich likwidacji przy jednoczesnym zapewnieniu innego rodzaju różnorodnych usług opieki nad dziećmi bazujących na standardach wynikających z praw człowieka i zorientowanych na rezultaty”¹⁰.

⁹ Deinstytucjonalizacja i rozwój usług społecznych na Mazowszu , Biuletyn Informacyjny 2016.

¹⁰ *Deinstytucjonalizacja i rozwój usług społecznych na Mazowszu , Biuletyn Informacyjny Mazowieckie*. Centrum Polityki Społecznej, Warszawa 2016.

Do głównych aktów prawnych odnoszących się do kwestii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce należy zaliczyć:

- Ustawę o pomocy społecznej;
- **Ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;**
- Ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawę o osobach starszych oraz ustawę o ochronie zdrowia psychicznego.

Deinstytucjonalizacja jest procesem obejmującym:

- rozwój w obrębie społeczności zindywidualizowanych usług o wysokiej jakości, w tym zapobiegających umieszczaniu dzieci, osób dorosłych w zakładach oraz przeniesienie zasobów ze stacjonarnych zakładów opieki długoterminowej w celu świadczenia nowych usług, aby zapewnić długoterminową trwałość wdrożonych rozwiązań;
- planowane zamknięcie stacjonarnych zakładów opieki długoterminowej, w których, osoby niepełnosprawne (w tym mające problemy ze zdrowiem psychicznym) i starsze są odizolowane od społeczeństwa, nie zapewnia się im odpowiedniej opieki i wsparcia często nie szanuje się ich praw;
- zapewnienie powszechnej dostępności podstawowych usług w dziedzinach, takich jak edukacja i szkolenia, zatrudnienie, mieszkalnictwo, opieka zdrowotna oraz transport wszystkim dzieciom i osobom dorosłym potrzebującym wsparcia.

Najważniejszymi warunkami pomyślnego zastąpienia opieki instytucjonalnej środowiskową są krajowe lub regionalne ramy polityczne oraz szczegółowe plany lokalne dotyczące przenoszenia pensjonariuszy z placówek do dobrze przygotowanych społeczności.

Jednym z najważniejszych czynników tego procesu jest posiadanie strategicznej, całościowej wizji reform. W realizację tych reform muszą być zaangażowani wszyscy uczestnicy systemu od władz lokalnych po organizacje reprezentujące użytkowników usług.

Główne działania w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego:

- wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do usług opiekuńczych w ramach społeczności w przypadku dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, ludzi niepełnosprawnych, osób starszych oraz ludzi z zaburzeniami psychicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem integracji usług zdrowotnych ze specjalnymi;

- ukierunkowanie usługi w zakresie wczesnej edukacji i opieki, w tym zintegrowane rozwiązania obejmujące opiekę nad dzieckiem, edukację, zdrowie i wsparcie rodzicielskie, ze szczególnym uwzględnieniem zapobiegania oddawaniu dzieci pod opiekę instytucjonalną;
- ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług socjalnych, takich jak usługi w zakresie zatrudnienia i szkolenia, usługi dla bezdomnych, opieka pozaszkolna, opieka nad dzieckiem i usługi w zakresie długoterminowej opieki.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) może wspierać inwestycje ukierunkowane na podstawową infrastrukturę zdrowotną i społeczną, jak też usługi edukacyjne, w zakresie mieszkalnictwa lub usługi specjalistyczne zależnie od potrzeb. Celem tych działań jest zapewnienie zindywidualizowanej opieki wsparcia, włączenia społecznego oraz poszanowania praw użytkowników usług.

W myśl przepisów w Polsce od 1 stycznia 2020 r. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych nie będą mogły przebywać dzieci w wieku poniżej 10 lat, natomiast z początkiem 2021 r. nie powinno być placówek opiekuńczo-wychowawczych większych niż 14-osobowe.

Na koniec 2016 r. w instytucjonalnej pieczy zastępczej było 1705 dzieci w wieku 0-6 lat, a rok wcześniej – 2315. W tym 235 przebywa w placówkach typu rodzinnego¹¹.

Zgodnie z korygowanym w nowelizacji z lipca 2016 r. brzmieniem **deinstytucjonalizacja usług** oznacza, „proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w środowisku lokalnym, realizowany w oparciu o „Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” i wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych w środowisku lokalnym, z drugiej – stopniowego ograniczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, mająca zapobiegać umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci - rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej”.

Definicja ta, wskazuje zatem dwa kierunki działania:

¹¹ <http://www.rp.pl/Rodzina/303029893-Rafalska-chcemy-przeprowadzic-deinstytucjonalizacje-pieczy-zastepczej.html>

- rozwój usług świadczonych w środowisku lokalnym (nazywanym dotychczas lokalną społecznością);
- działania profilaktyczne zapobiegające umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej lub rozdzielaniu rodziny na rzecz pieczy zastępczej;
- stopniowe ograniczanie usług w ramach opieki instytucjonalnej.

Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności

Wśród usług realizowanych w społeczności lokalnej Ministerstwo Rozwoju wskazuje, że są to usługi społeczne świadczone w sposób zindywidualizowany, umożliwiające osobom, na rzecz których są świadczone, niezależne życie w środowisku lokalnym., bez konieczności korzystania z opieki instytucjonalnej, a gdy to nie jest możliwe, gwarantujące tym osobom warunki życia jak najbardziej zbliżone do warunków domowych i rodzinnych oraz umożliwiające podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich. Do usług świadczonych w środowisku lokalnym w odniesieniu do placówek opiekuńczo-wychowawczych należą:

- usługi wspierania rodziny, praca z rodziną, w tym w szczególności asystentura rodzinna, konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja; usługi dla rodzin z dziećmi, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne, pomoc prawna, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego; organizowanie dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”;
- **rodzinna piecza zastępcza oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego** do 8 dzieci, a w szczególnych przypadkach do 10 dzieci i placówki opiekuńczo-wychowawcze **typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-interwencyjnego** do 14 osób o których mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W ogólnoeuropejskich wytycznych termin **usługi świadczone na poziomie lokalnych społeczności** lub **opieka środowiskowa** odnosi się do całej gamy usług umożliwiających życie w społeczności, a w przypadku dzieci wychowanie w środowisku rodzinnym, nie zaś w zakładzie. Obejmuje on podstawowe usługi, które powinny być dostępne dla wszystkich bez względu na rodzaj niepełnosprawności bądź wymagany stopień wsparcia, takie jak

- mieszkalnictwo,
- opieka zdrowotna,
- edukacja,
- zatrudnienie,
- kultura i rozrywka.

Opieka środowiskowa odnosi się również do usług specjalistycznych, takich jak pomoc osobista dla osób niepełnosprawnych, opieka krótkoterminowa w zastępstwie itp. Ponadto termin ten obejmuje opiekę rodzinną i zblizoną do rodzinnej, w tym zastępczą opiekę rodzinną i środki profilaktyczne w zakresie wczesnej interwencji oraz wsparcia dla rodzin.

Według wytycznych „Opieka zastępcza” oznacza opiekę świadczoną dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej. Nie oznacza ona alternatywy dla opieki instytucjonalnej, gdyż opieka zastępcza to również zakłady dla dzieci.

Opiekę zastępczą definiuje się także jako „formalne lub nieformalne ustalenia, zgodnie z którymi dziecko zostaje przez co najmniej jedną noc otoczone opieką poza domem rodzinnym na mocy orzeczenia organu sądowego, administracyjnego lub należycie umocowanej do tego instytucji bądź z inicjatywy dziecka, jego rodzica/rodziców lub podstawowych opiekunów bądź też wskutek spontanicznej decyzji osoby opiekującej się nim pod nieobecność rodziców. Termin ten obejmuje nieformalne wychowywanie przez rodzinę lub osoby niebędące krewnymi, formalne umieszczenie w rodzinie zastępczej, inne rodzaje opieki rodzinnej lub zblizonej do rodzinnej, bezpieczne miejsca opieki nad dziećmi w sytuacjach nagłych, ośrodki przejściowe w sytuacjach nagłych, inne stacjonarne placówki opieki krótko- i długoterminowej, w tym domy dla grup, jak też miejsca, w których dzieci prowadzą nadzorowane niezależne życie”.

W wytycznych ONZ nie zdefiniowano wyraźnie elementów odróżniających „opiekę rodzinną” od „opieki zblizonej do rodzinnej”, choć uznaje się, że obydwa rodzaje różnią się od opieki stacjonarnej. Przy rozwijaniu usług przeznaczonych dla dzieci, świadczonych na poziomie lokalnych społeczności pomocne mogą być niżej podane definicje.

Różnice między opieką rodzinną a opieką zbliżoną do rodzinnej

Opieka rodzinna	Opieka zbliżona do rodzinnej
Krótko- lub długoterminowe ustalenia dotyczące opieki uzgodnione z właściwym organem (lecz nie na mocy nakazu), zgodnie z którymi dziecko zostaje umieszczone w środowisku domowym w rodzinie, której głowa/głowy zostały wybrane i przygotowane do zapewnienia takiej opieki oraz otrzymują wsparcie finansowe i inne w jej sprawowaniu.	Porozumienia, na mocy których dzieci są otaczane opieką w niewielkich grupach w sposób podobny do opieki w samodzielnej rodzinie i na podobnych warunkach, przez jednego lub więcej opiekunów sprawujących funkcję rodzica, z tym że nie następuje to w normalnym środowisku domowym tych osób.

Źródło: *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*. Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, Bruksela 2012 www.deinstitutionalisationguide.eu, s. 30.

W wytycznych wymaga się, aby w krajach, gdzie nadal funkcjonują zakłady, „opracowano w ramach ogólnej strategii deinstytucjonalizacji rozwiązania alternatywne z precyzyjnie określonymi celami i zadaniami, które pozwolą na ich stopniową eliminację”. Wskazuje się też, że wszelkie decyzje dotyczące tworzenia nowych zakładów powinny w pełni uwzględniać cel i strategię deinstytucjonalizacji. **W wytycznych podkreśla się też, że oddzielenie dzieci od rodziny „należy postrzegać jako środek ostateczny oraz powinno ono w miarę możliwości być tymczasowe i jak najkrótsze”.**

Małym dzieciom, szczególnie w wieku poniżej trzech lat, opiekę zastępczą należy zapewnić w warunkach rodzinnych. Wyjątki od tej zasady powinny być dopuszczalne tylko w sytuacjach nagłych lub

„na z góry określony i bardzo krótki czas, przy czym docelowym rezultatem powinna być reintegracja rodziny lub inne odpowiednie długoterminowe rozwiązanie w zakresie opieki¹².

W procesie deinstytucjonalizacji wykorzystywane są:

1) **domy grupowe** lub podobne placówki opieki stacjonarnej (domy bądź mieszkania zamieszkiwane przez grupy dzieci lub dorosłych przy wsparciu personelu). Domy grupowe nie powinny jednak stanowić najważniejszej alternatywy dla zakładów, a ich budowę należy dokładnie przemyśleć.

2) **instytucję „konferencji grupy rodzinnej”**, której celem jest zapewnienie rodzicom i innym członkom rodziny możliwości aktywnego i równego udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących dziecka¹³.

Wykaz informacji na temat zmian wymaganych przy przechodzeniu placówek do usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności w przypadku

¹² *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*. Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, Bruksela 2012 www.deinstitutionalisationguide.eu, s. 45.

¹³ Tamże.

placówki opiekuńczo-wychowawcze	Uwzględnienie przeglądu usług organizacji/ placówki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ocena aktualnej sytuacji, wskazanie obszarów wzorcowych praktyk i niskiej jakości praktyk wymagających zmiany. 2. Wybór podejścia w zakresie poprawy jakości. Może to oznaczać położenie nacisku na kontrolowanie pożądanych lub negatywnych rezultatów bądź na procesy świadczenia usług i wsparcia w celu określenia obszarów wymagających poprawy. 3. Powołanie zespołu odpowiedzialnego za wstępne działania w zakresie zapewnienia jakości. 4. Określenie standardów, opracowanie wytycznych, standardowych procedur operacyjnych i procedur pracy w ramach procesu konsultacji z personelem, opiekunami i użytkownikami. 5. Rozwijanie lub udoskonalanie systemów monitorowania, np. systemów informatycznych, systemów zgłaszania skarg i wskaźników. 6. Opracowanie planu zapewnienia jakości obejmującego określenie celów i zakresu, odpowiedzialności i strategii wdrożenia. 7. Analizowanie osiągnięć i ponowne uruchamianie procesu w celu prowadzenia na bieżąco udoskonaleń.
---------------------------------	---	--

Źródło: *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej...*, s. 162.

Jednym z pkt. strategii deinstytucjonalizacji placówek jest:

Profilaktyka oraz przejście do społeczności i niezależnego życia dzieci. Kompleksowa strategia deinstytucjonalizacji musi skupiać się równocześnie na dwóch obszarach, takich jak:

1. środki zapobiegające umieszczaniu osób w zakładach oraz potrzeba opieki zastępczej. W przypadku dzieci oznacza to wsparcie i pomoc dla rodzin oraz rodziców, aby zapobiec oddzieleniu dzieci.
2. środki mające na celu powrót do społeczności osób objętych obecnie opieką instytucjonalną i wspieranie ich w niezależnym życiu. W przypadku dzieci oznacza to, że priorytet należy przyznać reintegracji z rodziną biologiczną lub rozszerzoną, jak też rozwojowi rodzinnych i zbliżonych do rodzinnych form opieki nad tymi dziećmi, dla których powrót do rodziny nie jest rozwiązaniem właściwym.

Indywidualny plan opieki i wsparcia

Zasady:

1. **Rozdzielenie rodziny jest ostatecznością:** oddzielenie dziecka od rodziny należy postrzegać jako środek ostateczny. W miarę możliwości rozwiązanie to powinno być tymczasowe i jak najkrótsze.
2. **Kontakt z rodziną:** dziecko powinno być umieszczone jak najbliżej domu, aby ułatwić kontakty z rodziną (chyba że nie leży to w najlepszym interesie dziecka) oraz uniknąć zakłóceń w życiu edukacyjnym, kulturalnym i społecznym.
3. **Reintegracja pierwszym wyborem:** w przypadku oddzielenia od rodziny i umieszczenia w środowisku opieki zastępczej ewentualna reintegracja dziecka powinna być traktowana priorytetowo w stosunku do wszystkich innych rozwiązań. Opiekę zastępczą należy zapewnić jedynie, jeśli rodzina nie jest w stanie odpowiednio zająć się dzieckiem (nawet jeśli otrzyma stosowną pomoc) lub powrót do rodziny nie gwarantuje dziecku bezpieczeństwa.
4. **Opieka rodzinna dla dzieci poniżej trzeciego roku życia:** małym dzieciom, szczególnie w wieku poniżej trzech lat, opiekę zastępczą należy zapewnić w warunkach rodzinnych.
5. **Opieka stacjonarna, jeśli jest konieczna i odpowiednia:** opieka stacjonarna powinna być świadczona pod warunkiem, że jest odpowiednia, konieczna i konstruktywna z punktu widzenia danego dziecka i leży w jego najlepszym interesie.
6. **Nie należy rozdzielać rodzeństwa:** rodzeństwu należy zapewnić możliwość wspólnego wychowywania się, a nie umieszczać w różnych placówkach opieki zastępczej (chyba że w wyniku oceny stwierdzono, że rozłąka leży w najlepszym interesie dzieci). Rodzeństwa są często rozdzielane, gdy trafiają do zakładu. Jednym z celów procesu przejścia powinno być zaniechanie tej praktyki.
7. **Trwałość:** częste zmiany miejsca świadczenia opieki są niekorzystne dla rozwoju dziecka i zdolności do tworzenia więzi, dlatego należy ich unikać. Objęcie opieką tymczasową powinno prowadzić do znalezienia stałego rozwiązania¹⁴.

Nadzór i kontrola działalności placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Nadzór i kontrolę nad działalnością placówek opiekuńczo-wychowawczych sprawuje wojewoda.(art. 122 ustawy

Wojewoda min. sprawuje kontrolę nad:

¹⁴ Tamże.

- 1) realizacją zadań z zakresu wspierania rodziny, pieczy zastępczej, usamodzielnień pełnoletnich wychowanków i adopcji wykonywanych przez jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
- 2) zgodnością zatrudnienia pracowników jednostek organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z wymaganymi kwalifikacjami.

Kontrola nad placówkami opiekuńczo-wychowawczymi obejmuje w szczególności:

- 1) przestrzeganie standardów opieki i wychowania, o których mowa w przepisach dotyczących placówek opiekuńczo-wychowawczych
- 2) działania placówki na rzecz utrzymania przez dziecko kontaktów z rodziną;
- 3) zaspokajanie potrzeb dziecka i respektowanie jego praw;
- 4) przestrzeganie przepisów określających zasady działania placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2005 r. w sprawie nadzoru i kontroli w pomocy społecznej (Dz. U. z 2005 r. Nr 61, poz. 543) określa organizację i tryb przeprowadzania i sprawowania nadzoru.

Bibliografia

Deinstytucjonalizacja i rozwój usług społecznych na Mazowszu, *Biuletyn Informacyjny Mazowieckie*. Centrum Polityki Społecznej, Warszawa 2016.

Kwak A., Marek Rymsza, *System opieki zastępczej w Polsce – ocena funkcjonowania na przykładzie procesu usamodzielniania wychowanków*, „Analizy i Opinie”, Nr 68 (12/2006) Instytut Spraw Publicznych.

Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności. Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, Bruksela 2012

www.deinstitutionalisationguide.eu

Opieka i wychowanie w instytucjach wsparcia społecznego. Diagnoza i kierunki rozwoju, red. nauk. R. Szczepanik, J. Wawrzyniak, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź: 2012.

Pedagogika opiekuńcza. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość, pod red. E. Jundziłł i R. Pawłowskiej, Gdańsk Wydawnictwo Harmonia, 2008.

Rodzinne i instytucjonalne środowiska opiekuńczo-wychowawcze, red. D. Wosik-Kawala, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2012.

Rozporządzenie MPIPS z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 nr 292 poz. 1720)

Socha-Kołodziej K., *Przestrzeganie praw dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w woj. częstochowskim*, [w:] *Prawa dziecka – deklaracje i rzeczywistość*, red. J. Bińczycka, Warszawa 1999.

Ustawa z 5 września 2016 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U z 2016 r. poz. 1583)

Ustawa z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2017, poz. 697).

Zalecenia dotyczących pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, MPIPS, RPD, 26 Warszawa 2015

http://fdir.pl/images/docs/zalecenia_dotyczące_pobytu_dzieci_w_placowkach_opiekunczo_wychowawczych.pdf

http://www.rp.pl/Rodzina/303029893-Rafalska-chcemy-przeprowadzic-deinstytucjonalizacje-pieczy_zastepczej.html

